

Frágreiðingin frá Búskaparráðnum

Konjunkturgongdin 1998

Búskaparráðið gav 1. juli í ár út eina frágreiðing um búskapargongdina. Ætlanin við hesari frágreiðing er bara at tríva aftur í aftur, og siga heldur stuttordað frá, hvussu ráðið metir gongdina, sum verið hevur restina av árinum. Ætlanin hjá Búskaparráðnum framyvir er, at geva eina drúgvari frágreiðing um várið og so at geva smærri frágreiðing út aftur um heystið

Virlitandi inngangur

Nú longri er liðið út á árið, síðan Búskaparráðið gav frágreiðing út í juli, er høvudsboðskapurin at búskaparvøxturin heldur fram. Á framleiðslusíðuni sæst vøxturin á, at lønargjaldingar sum heild framvegis er vaksandi, og vøxtur er nærum í øllum vinnugreinum. Onnur tekin um framgongd benda sama veg. Arbeidsloysið minkar framvegis, og fiskiskapurin hevur verið góður. Útflutningsvirðið er vaksandi, meðan innflutningsvirðið ikki veksur so dúgliga. Avlop er sostatt á handilsjavninum. Og prívøxturin á fiski heldur fram, hóast tað í vár var tørfort at hugsa sær at hann kundi vaksa nógv meira. Fiskiskipaflostin hevur av tí sama sum heild rættuliga stór avlop. Hinegin er vøxturin í innflutninginum tekin um stórri eftirspurning, eins og høgu húsaprisirnir og vøxturin í byggivinnuni eisini eru tað.

Tað er bæði fiskiskapurin og fiskaprisirnir, sum skunda undir vøxturin í fiskivinnuni. Men hesar seinastu mánaðarnar er tað meira fiskaprisirnir, sum hava borið vøxturin í fiskivinnuni upp, tí fiskiskapurin hevur verið slakari seinna partin av árinum. Vaksandi innlendski eftirspurningurin setir ferð á vøxturin í øðrum vinnum, sum framleiða til heimamarknaðin, meðan almennu tænasturnar ikki vaksa eins dúgliga.

Lønargjaldingar, framleiðsla og búskaparvøxtur

Til at meta um inntøkurnar hava vit lønargjaldingar at meta

Talva 1: Lønargjaldingar í vinnugreinum í 1.000 kr. og prosentbroytingar

Vinnugrein	Oktobur – Septembur		
	1996/97	1997/98	%
Landbúnaður	3.549	4.451	25
Fiskiskapur	638.259	778.254	22
Ali- og kryddvirki	74.202	77.625	5
Ráðvinnu	8.598	8.306	-3
Fiskavæðsla	233.722	264.227	13
Skipasmíðing, smíðing	83.209	86.983	5
Annar framleiðsluvirksom	112.589	120.754	7
Bygging	138.140	176.922	28
Orku- og vatnveiting	37.612	36.646	-3
Handil og umvæling	348.998	384.271	10
Gisthús og matstovuvirki	32.863	37.562	14
Sjófvingur	133.857	140.924	5
Flutningur annars	57.109	70.473	23
Postur og fjarskipti	109.664	116.876	7
Fígging og trygging	199.557	203.504	2
Vinnuligar tænastur	95.017	105.186	11
Húshaldstænastur	21.494	22.423	4
Almenn fyrirsing v.m.	575.499	619.921	8
Undirvísing	213.486	222.456	4
Heilsu- og almennaverk	456.957	474.500	4
Felagskapir, mentan o.a.	65.997	68.838	4
Ótalskið v.m.	14.327	24.441	71
Tilsumars	3.654.704	4.045.543	11

Kelda: Hagstova Føroya

okkum eftir. Tær siga í fyrsta lagi, hvussu nógv ið løntakararnir finga í hvørjari vinnugreinini, men vit fáa ikki tøl fyri samanlagdu inntøkurnar í samfelagnum, tí her eru bara A-inntøkur uppgjörðar. Her eru ikki sosialar veitingar, sum borgararnir fáa, og her eru ikki B-inntøkur ella partafelagsinntøkur uppgjörðar.

Men tøluni siga eisini nakað um framleiðsluna, tí samanhangur er millum lønargjaldingar og framleiðslu. Tó kann man ikki heilt siga, at broytingin í framleiðsluni er tann sama, sum broytingin í lønargjaldingunum. Ein orsök er, at lønargjaldingarnar vaksa ikki bara tá meira er arbeiðt, men eisini tá lønirnar fara upp, og væntast kann, at tá framgongd er í búskapinum, vaksa lønirnar í fleiri vinnugreinum – eitt nú byggivinnuni. Ein onnur orsök er, at tá framgongd er í búskapinum økja inntøkurnar hjá fyrirkunum helst lutvíst meira enn lønarinntøkurnar. Men hóast hesi fyrivarni, so er rímligt at brúka lønargjaldingarnar sum fyrbils mál fyri framleiðslugongdina, tá talan er um styttri tíðarskeið.

Framgongdin í lønargjaldingum var 11%, tá sammett verða tíðarskeiðini frá oktobur til septembur í 1996/97 og 1997/98. Serliga stórur vøxtur var í fiskiskapi har hann var 22%, í byggivinnuni 28%, í handli og umvæling 10% og í fiskavirking 13%. Privatu vinnurnar sum heild øktust við 307 miljónum ella 13%, meðan almennu tænasturnar øktust við 84 miljónum ella 6%. Av privatu vinnunum eigur fiskivinnan sum heild meira enn helvtina av vøxtinum – einar 174 miljónir, sum fyri stóran

part stava frá prívøxtstri uttan eftir.

(Sí talvu 1)

Hóast vøxtur hevur verið í flestøllum vinnugreinum, so er framleiðsla av ymsum slag – bygging, smíðing, fiskavirking og onnur framleiðsla – ikki komin á tað støðið, sum var áðrenn kreppuna. Av hesum sama fyllir tað almenna stórri part av búskapinum enn frammanundan, hóast vøxturin í lønargjaldingunum í almennu tænastum er minni enn hann er í privatu vinnunum.

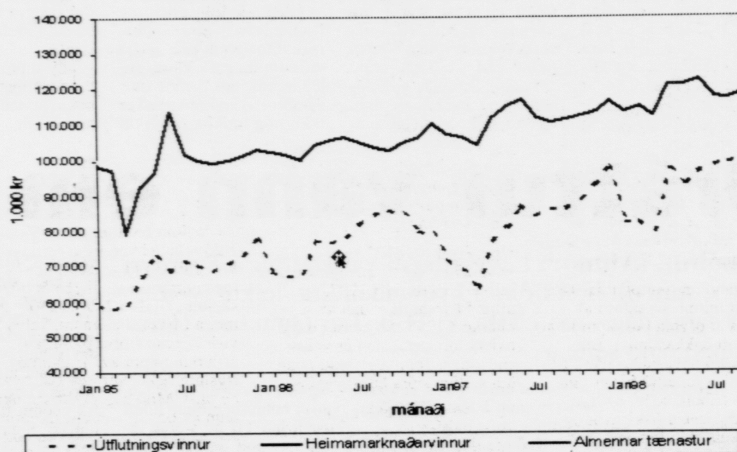
Gera vit eina einfalda framrøktning, so fara samanlagdu lønargjaldingarnar at verða í mesta lagi um 4,1 miljard í 1998, og verða sostatt sløk 9% hægri enn í fjør. Hetta er nakað tann sami vøxtur, sum nú hevur verið í 3 ár á rað.

Býta vit vinnurnar upp í útflutningsvinnur, heimamarknaðarvinnur og almennar tænastur, so sæst á myndini, at rímligur vøxtur er í øllum trimum. Vøxturin stendst bæði av vaksandi løn til hvønn einstakan og av at fleiri arbeiðsplass vera skapt. Lønargjaldingarnar í útflutningsvinnunum øktust 18%, í heimamarknaðarvinnunum 10% og í almennu tænastum 6%, tá vit sammetta skeiðini oktobur til septembur 1996/97 og 1997/98. Samanlagdi vøxturin í lønargjaldingum var 11%. Vøxturin er sostatt størstur í fiskivinnuni, og har er inntøkuvøxturin púra styrkur av tilfeinginum og marknaðarprísunum.

(Sí mynd 1)

Vinnurnar, sum ávískast av eftirspurningunum heima – mest tænastuvinnur, umvæling og bygging – vaksa ikki eins nógv og útflutningsvinnan. Vøxturin

Mynd 1: Lønargjaldingar í vinnubólum jan. 1995 til sept. 1998, 3 mð. meðal

í lønargjaldingum í almennu tænastum er minni enn í marknaðarvinnunum, so at tað almenna fyllir minni part av búskapinum, sum frá liður.

Samanlagdur vøxtur upp á 11% í lønarinntøkum, er tó ógvuliga stórur vøxtur. Men spurningurin vil altíð vera, um hetta er ov nógv ella ikki.

Búskaparráðið metir, at enn eru ikki avgerandi tekin um skeiva gongd, hvat ið vøxtinum viðvíkur:

- Handilsjavnin vísir eitt avlop vaksandi frá 1997 til 1998, tí útflutningurin veksur meira enn innflutningurin. Tað er onki sum týður upp á, at samanlagdi gjalds-javnin skuldi givið verri úrslit – heldur tvørturímóti. Tó má væntast, at innflutningurin til fjøgur fer at vaksa, so hvørt sum fløghugurin økist aftur.
- Vit hava framvegis eitt arbeiðsloysi upp á 7%, tá roknað verða tøk í ALS og hjá Almennastovuni. Umframt hetta vita vit, at eitt stórt tal av færoyingum eru í arbeiði uttanlands, og tó eru tøkir til færoyska arbeiðsmarknaðin. Tó kann saktans gerast mangul upp á fólk við røttu førleikunum í mun til eftirspurning.
- Sum tekin um, hvørt stóri vøxturin skapar inflasjon, hava vit prístalið at halda okkum til. Har var vøxturin umleið 4,5% seinasta 12 mánaða skeið, afturímóti 3,3% skeiðið frammanundan. Men av tí, at prístalið vísir bæði inflasjonina í innfluttu vørnum, eins og partvíst innlendsku inflasjonina, er tørfort at siga viðvissu, hvaðani inflasjonin stavar. Men meta vit eftir

donsku inflasjonini¹, so er tó mest sannlíkt, at meginparturin av inflasjonsvøxtinum var innlendskur. At vøxturin í húsaprisunum er hasaður av, samstundis sum húsabyggingin ikki er so ógvusliga stór, kann takast sum eitt tekin um at húsarhaldini er varin við at økja um útreiðslustøðið.

Hóast ongi avgerandi tekin enn eru um, at rættuliga stóri búskaparvøxturin veidur trupulleikar, so er tó neyðugt, at eitt vakið eyga verður hildið við gongdini. Serliga má havast í huga, at vøxturin í útflutningsinntøkum er sera viðbrekin, tí hann fyri stóran part kemst av prívøxtstri, sum vit ikki hava tamarhald á.

Orsøkir til fram- og afturgongd

Fram- og afturgongd í búskapinum stava serliga frá tveimum keldum, nevniliga fram- og afturgongd í útflutningsframleiðsluni og í innlendska eftirspurningunum.

Er nógv til av fiski, ella prísirnir í útflutninginum eru høgir, so setir tað ferð á inntøkuvøxturin, síðani á eftirspurningun og á búskapin sum heild. Í so máta er tað fiskivinnan, sum mangan er keldan til konjunkturir í búskapinum, og hetta er eitt, sum ger fiskivinnubúskapir so óstøðugar.

Men vit hava eisini havt tífðarbil, tá ongin vøxtur hevur verið í fiskivinnuni, og vit tó hava havt vøxtur í búskapinum. Fiskiskapurin seinast í 80'árunum var góður, men tó støðugt minkandi, meðan inntøkurnar úr fiskiskapi hesi árin heldur ikki vóru vaksandi, og kortini var stórur vøxtur í samanlagda búskapinum